

Magdalena Parzyszek

AN IDEAL OF UPBRINGING. AN REFLECTION BASD ON A THOUGHT OF PRIEST ZYGMUNT MOŚCICKI

Ideał wychowania. Refleksja w oparciu o myśl ks. Zygmunta Mościckiego¹

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8270-3388> E-mail: mparzyszek1@op.pl

DOI: <https://doi.org/10.62266/PK.1898-3685.2023.33a.15>

Zamiast wstępu czyli o świecie zmian, ale czy zawsze dobrych?

Współczesny człowiek funkcjonuje w świecie zmian. Pewna idea ewolucji początkowo odnosiła się tylko do dziedziny biologii, dzisiaj przenosi się na całe życie człowieka jako jednostki, ale także na rozwój społeczny z całym jego postępowaniem medycznym, technicznym i innym. Wszystko się zmienia, nawet religia ze swoimi wartościami. Kiedyś statyczna i niezmienna postawa wobec życia nie przemasza już do współczesnego człowieka, który zaczyna traktować pewne jej prawdy wybiórczo. Tam, gdzie pojawia się postęp, wszystko musi iść z prądem. Zaczyna dominować relatywizm. I tu pojawia się pytanie: czy relatywizm można rozciągać na wszystkie prawdy? Są bowiem takie zasady, o których nie można powiedzieć, że są bezwzględne np. życie człowieka ma charakter absolutny (choć poddawany w wątpliwość). Aby uniknąć jakichkolwiek nieporozumień może warto dzisiaj mówić o relacyjności uwzględniając różne oceny, zasady czy zdania.

Kolejną widoczną zmianą jest funkcjonowanie człowieka w obszarze nastawienia praktycznego, utylitarystycznego, empiryczno-technicznego. Jak zauważa J. Ratzinger „Żyjemy w czasach ogromnych zagrożeń i niezwykłych szans dla ludzkości i świata, w czasach, za które wszyscy ponosimy ogromną odpowiedzialność. W minionej epoce możliwości człowieka i jego panowanie nad materią urosły do wprost nieprawdopodobnych rozmiarów. Jednak możliwości zarządzania światem sprawia również, że i niszcząca moc osiągnęła rozmiary, które czasami nas przerażają. Spontanicznie przychodzi na myśl zagrożenie ze strony terroryzmu, tej nowej wojny bez granic i bez frontów. (...). Mniej zauważalne, ale nie mniej niepokojące są nabyte przez człowieka możliwości automanipulacji. Poznał on degradację bytu, rozszyfrował sfery istoty ludzkiej i teraz jest w stanie, można by rzec, samemu <<zbudować>> człowieka, który nie przychodzi już na świat jako dar Stwórcy, ale jako produkt naszego działania, produkt, który ponadto może być selekcjonowany według wymagań wyznaczonych przez nas samych. (...). Do tego dołączają się wielkie problemy planetarne: nierówność w podziale dóbr ziemskich, wzrastające zubożenie, a nawet skrajne ubóstwo, rabunkowa eksploatacja ziemi i jej zasobów, głód, choroby zagrażające całemu światu oraz niepokojące zderzenie kultur. To pokazuje, że wzrostowi naszych możliwości nie odpowiada równoczesny rozwój naszej siły moralnej. Siła moralna nie wzrosła razem z rozwojem nauki, a wręcz przeciwnie: raczej zmalała, ponieważ techniczna mentalność zawęży moralność do sfery subiektywnej. Tymczasem potrzebujemy właśnie mentalności powszechnej, która umie odpowiedzieć na zagrożenia ciężące nad wspólnym istnieniem nas wszystkich”².

---

¹ Zygmunt Mościcki (25.04.1913-19.03.1988), urodzony w Łukowie, w rodzinie Edwarda i Marianny. Ukończył Szkołę Powszechną im. Grzegorza Piramowicza i Gimnazjum Państwowe im. Tadeusza Kościuszki w Łukowie. 22.08.1932 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Janowie Podlaskim. 26.06.1938 r. otrzymał święcenia kapłańskie z rąk ka. Bpa Henryka Przeździeckiego. Pracowała w Janowie Podlaski, Wojcieszkowie, Parczewie, Lubieniu i Rossoszy. 01.09.1946 r. został prefektem Gimnazjum Państwowego im. Królowej Jadwigi w Siedlcach. W 1949r. rozpoczął studia na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL. Magisterium otrzymał w 1951 r. na podstawie rozprawy: „Religia a kultura według Christophera Dawsona”. Doktorem filozofii został w 1959 r. na podstawie rozprawy „Człowiek i kultura w historii zofii Spenglera”. Promotorem pracy był ówczesny dziekan Wydziału Filozofii o. prof. Albert M. Krąpiec. W artykule wykorzystano maszynopisy niepublikowanych prac ks. dra Zygmunta Mościckiego znajdujące się w archiwum prywatnym autorki.

² J. Ratzinger, *Europa Benedykta w kryzysie kultur*, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2005, s. 41-43.

Człowiek podchodzi do życia, teorii, ideologii pod kątem ich użyteczności życiowej. Sprawdzalność techniczna jest szybka i natychmiastowa. W rzeczach moralnych nie może osiągnąć namacalnej sprawdzalności. Sprawdzalność tę utrudniają dodatkowo np. kryzys religii, rozbieżność poglądów, brak jedności czy sprzeczne oddziaływania wychowawcze.

Czy przywołane, pewnie tylko niektóre zmiany są dobre? Nad nimi pochylają się dzisiaj przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych. Teoretycy i praktycy szukają dróg wyjścia z niepokojących zmian i ich oddziaływania na życie człowieka. Pewnych zmian nie da odwrócić. Zapanował chaos, który zagraża pracy wychowawczej rozprężeniem i zagubieniem właściwego sensu wychowania³. Czy te zmiany są dobre? Odpowiedź na to pytanie może mieć charakter wyłącznie subiektywny. Prawdą jest jednak fakt, że są one nieuniknione, a pomocą w poszukiwaniu odpowiedzi może być filozofia chrześcijańska.

1. Po co filozofia chrześcijańska w wychowaniu?

Filozofia jest dziedziną autonomiczną działalności rozumu człowieka, który poszukuje odpowiedzi na pytania, dotyczące ostatecznych przyczyn istnienia człowieka i sensu jego życia, usiłuje ustalić pewną hierarchię wartości by dać określoną orientację życiową i podstawy etyczne. Tak więc przedmiotem refleksji jest on sam⁴.

Filozofia chrześcijańska otwarta na sprawy wiary, we współczesnej myśli pedagogicznej spełnia niebagatelną rolę. Pomaga w określeniu sensu życia. Współczesny człowiek pogrążony w relatywizmie, nie uznający autorytetów wzrastając w atmosferze sprzecznych kierunków, zapatrywań, propagandy ma trudności aby dojść do zdecydowanej orientacji, a tym samym znaleźć trwały fundament dla pracy nad kształtowaniem własnego charakteru. W tej dziedzinie życia, filozofia chrześcijańska działa jako czynnik integracji duchowej, wewnętrznej. Usiłuje ona odnaleźć pewne trwałe i niezaprzeczalne zasady, na których człowiek może odbudować swój świat wewnętrzny. Dąży do rozwikłania sprzeczności, wnosi dużo optymizmu, bo wiąże byt z dobrem i prawdą. Łącząc świat ducha ze światem materii, porządek przyrodzony z nadprzyrodzonym – akceptuje wszystkie wartości doczesne i całe życie ziemskie, ale jednocześnie je podnosi i włącza w wyższą sferę duchowych aspiracji i życia nadprzyrodzonego. Nie zamyka człowieka w ramach świata materialnego, ani też nie wpędza go w skrajny idealizm czy spirytualizm, ale otwierając się na sprawy ducha, stwarza godne warunki światopoglądowe dla uznania pełnej godności człowieka, jego duchowych przeznaczeń i rozwoju jego osobowości, jako bytu, który przekracza zwykły porządek przyrody. Tak więc spotkanie z człowiekiem jako człowiekiem prowadzi do spotkania z Bogiem⁵.

W ramach filozofii chrześcijańskiej zawierają się takie klasyczne systemy jak np. augustynizm, tomizm, czy w czasach nowożytnych egzystencjalizm Marcela, fenomenologia Hansa Ursa von Baltazara, filozofia wartości Hessena, neotomizm Maritaina czy personalizm Mouniera⁶. Przykłady dociekań mają jeden cel: umysłową integrację człowieka, pogodzenie go z życiem, ze światem i kulturą na płaszczyźnie szerszej syntezy światopoglądowej, która wnosi ład oparty na dążeniu do poznania prawdy. Dzięki niej człowiek odczuwa sensowność własnej egzystencji, osiąga wewnętrzną integrację.

Filozofia chrześcijańska jest czynnikiem integracji, orientacji, stabilizacji i postępu. Jako czynnik integracji ma znaczenie na funkcjonowanie zarówno osobowe jak i społeczne, jako czynnik orientacji-wytwarza odpowiednie postawy umysłowe, a jako czynnik stabilizacji-wnosi obiektywną hierarchię wartości i jako czynnik postępu szuka nowych ideałów, nowych rozwiązań w zależności od aktualnych potrzeb życia.

---

³ A. Ryk, *W poszukiwaniu pedagogicznego arche. Zarys systemów pedagogicznych*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2012, s. 13.

⁴ T. Guz, „W poszukiwaniu chrześcijańskiej filozofii wychowania”, [w:] A. Rynio (red.), *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością*, Wyd. KUL, Lublin 2007, s. 255.

⁵ Tamże, 256.

⁶ Z. Mościcki, *Filozofia chrześcijańska jako czynnik integracji umysłowej i kulturowej*, [w:] Tenże, *Konferencje ciechocińskie*, Ciechocinek: 1967, s. 59.

Filozofia chrześcijańska:

- a) przygotowuje i umożliwia nowe syntezy światopoglądowe;
- b) umożliwia dialog między różnymi prądami, kierunkami, religiami na bazie wspólnych, najogólniejszych założeń i w ramach szerokiego wachlarza tolerancji;
- c) wiąże religię z życiem, z konkretną epoką i konkretnymi warunkami, podając jej język zrozumiały, komunikatywny i sformułowania dostosowane do umysłowości epoki;
- d) toruje drogę postępowi teologii;
- e) wyrabia i kształtuje osobowość człowieka pod względem intelektualnym, porządkuje jego myśli⁷.

2. Synergia między duchowością a wychowaniem

Dla ks. Zygmunta Mościckiego istnieje ścisła zależność pomiędzy duchowością, a wychowaniem. Punktem wyjścia jest warstwicowa teoria wychowania, której początek dał W. Flitner, pogłębił S. Hessen, a rozwinął S. Kunowski. W swoim nauczaniu wyróżnił on pięć okresów rozwojowych, którym odpowiada pięć warstw psychofizycznych. Każdej z nich odpowiadają określone formy i struktury rozwojowe.

W warstwie biologicznej, wiodącym komponentem jest *bios*, którego wyrazem struktury jest temperament. Związany jest on z podłożem neurofizjologicznym, gruczołami dokrewnymi, z postawą uczuciową i wrodzonymi dyspozycjami⁸. Na tej płaszczyźnie dominują wartości witalne, utylitarne i hedoniczne. Praca wychowawcza polega na tworzeniu się hierarchii wartości oraz na umacnianiu więzi z innymi w oparciu o zainteresowania, potrzeby i dążenia, wytwarzanie środków i szukanie coraz lepszych sposobów zaspokajania potrzeb i podnoszenia poziomu dobrobytu, zdrowia, radości, naprawiania, rotowania, leczenia, zapobiegania zaburzeniom w danym zakresie życia⁹.

W kolejnej warstwie psychologicznej, wiodącym dynamizmem jest *logos*, którego wyrazem jest indywidualność stanowiąca układ cech, dyspozycji, zainteresowań i zdolności. Dominujące wartości mają charakter subiektywny, pozwalające przyglądaniu się własnemu wnętrzu dzięki procesowi introspekcji. Oznacza to przyglądanie się sobie, wyodrębnienie się spośród innych, zastanawianie się nad samym sobą, odpowiadania sobie na pytania: kim jestem? dokąd zmierzam? Ten wgląd w siebie stanowi początek pracy nad sobą w aspekcie samowychowania¹⁰.

W warstwie socjologicznej dynamizmem jest *ethos*. Jako istota społeczna, człowiek funkcjonuje we wspólnocie osób. Jej daje siebie i swe uzdolnienia, a także sam czerpie dla siebie realizując się przez uspołecznienie. Tak więc strukturą rozwojową warstwy socjologicznej jest charakter, jako zespół trwałych cech i dyspozycji psychicznych, wrodzonych i nabytych oraz wypracowanie nastawienia woli w kierunku działania moralnego. To właśnie charakter wnosi stabilizację postaw i konsekwencję działania według przyjętych zasad¹¹. Naczelnymi wartościami realizowanymi w procesie wychowania winny być sprawiedliwość i miłość społeczna¹² oraz wolność.

---

⁷ Tamże, 60.

⁸ Z. Mościcki, *Pojęcia wstępne dotyczące życia wewnętrznego i duchowości*, [w:] Tenże, *Teoria duchowości. Kurs życia wewnętrznego*, Łuków 1983, s. 1.

⁹ Z. Mościcki, *Podstawowe warunki włączenia się w Nowe Życie i stwarzanie supraorganizmu*, [w:] Tenże, *Wprowadzenie w życie supraorganiczne*, Łuków 1970, s. 93.

¹⁰ M. Parzyszek, *Księdza Zygmunta Mościckiego harmonia między duchowością a wychowaniem*, [w:] R. Skrzyniarz, G. Bujak, K. Kołtuniewicz (red.), *Biografie nauczycieli i pedagogów. Idee i programy*, Episteme, Lublin 2013, s. 118.

¹¹ Z. Mościcki, *Pojęcia wstępne dotyczące życia wewnętrznego i duchowości*, [w:] Tenże, *Teoria duchowości. Kurs życia wewnętrznego*, Łuków 1983, s. 1.

¹² Widać tu nawiązanie do nauczania S. Wyszyńskiego, który mówił o sprawiedliwości, że jest ona „stanem życia cnoliwego, jest doskonałością duszy, która umie oddać każdemu, co mu się z prawa należy: a więc Bogu, bliźniemu i sobie. W nauce katolickiej sprawiedliwość – to niemal świętość. Wyżej staje już tylko cnota miłości, która skłania sprawiedliwość, by obfitowała więcej i coraz to więcej. Miłość to mówi cnotie sprawiedliwości: nigdy dość! Bo masz jeszcze lepiej służyć Bogu, zachowując wierniej Jego prawa! Bo możesz jeszcze lepiej służyć bliźnim, okazując im nie tylko to, co się im z prawa należy, ale możesz im sercem służyć! Boża sprawiedliwość jest zawsze miłością. Nasza więc sprawiedliwość musi

Sprawiedliwość domaga się w duchu prawdy ocenić własną pozycję społeczną, swoją pracę i udział w zasobie dóbr materialnych i kulturowych. Domaga się realizacji wartości, zarządzania dobrami na rzecz dobra wspólnego¹³. Wolność natomiast w znaczeniu najszerszym oznacza „obszar możliwości życiowych, możliwości działania, warunkującego rozwój fizyczny i duchowy człowieka, oraz realizację celów jednostkowych i społecznych”¹⁴. W znaczeniu węższym, wolność jest zdolnością wyboru działania, środków, celów życiowych. Jest możliwością działania lub nie działania, wyboru takiej lub innej alternatywy. Ma ona właściwe sobie granice moralne (zależne od własnej woli) i fizyczne (zmienne w zależności od dyspozycji człowieka)¹⁵. W nauczaniu ks. Z. Mościckiego widnieje jeszcze jedna postać wolności nazwana wolnością dzieci Bożych, która polega „na możliwości panowania nad sobą, a tym samym na sile moralnej i wykonywania tego, co jako dobre zostało zamierzone”¹⁶. Praca wychowawcza i samowychowawcza w opisywanej warstwie powinna być związana z umiejętnością współżycia z innymi ludźmi, wnoszenia w relacje pokoju i miłości, ufności i radości, szukania i realizowania sprawiedliwości, prawdy, pokoju i praworządności oraz praca nad sobą w kierunku działania moralnego.

W warstwie kulturotwórczej, dynamizmem jest *agos*, którego zadaniem jest „pomoc wychowawcza w procesie całkowitego i wszechstronnego rozwoju człowieka, który przejawia coraz wyższe potrzeby, aby przez ich właściwe zaspokojenie wychowanek doskonalił się progresywnie. Dochodząc do pełni swego człowieczeństwa i duchowości”¹⁷. Na fundamencie warstwy kulturologicznej tworzy się osobowość człowieka przez ks. Z. Mościckiego rozumiana „jako ogół cech, które jednostka rozwinęła w sobie, drżąc do ideału życia zgodnie z postulatami moralności i zasadami światopoglądu”¹⁸. Kształtuje się ona poprzez dążenie do ideałów i realizowaniu określonych wartości oraz pozostając w dialogu z osobami, które pomagają bądź utrudniają rozwinięcie osobistych zadatków w dojściu do zrozumienia własnej woli, własnego znaczenia i powołania¹⁹. Tak rozumiana osobowość ma charakter twórczy. Rozwija się dzięki przeżywaniu wartości duchowych, kulturowych i religijnych.

Wartościami znaczącymi dla rozwoju warstwy kulturologicznej są: miłość, wolność ducha i odpowiedzialność. Praca twórcza natomiast winna koncentrować się na rozwijaniu nauki, sztuki, kultury estetycznej, kultury współżycia w oparciu o sprawiedliwość, wolność, pokój i porządek społeczny²⁰.

W warstwie duchowej dynamizmem jest *los*. M. Rusiecki spogląda nie niego z punktu widzenia negatywnego i pozytywnego. W sensie negatywnym *los* (gr. *moira*, łac. *fatum*) oznacza wyrok, przeznaczenie, nieszczęście, klęskę. W znaczeniu pozytywnym *los* oznacza uobecnienie samego dobra²¹. Dla ks. Z. Mościckiego duchowa warstwa rozwojowa jest warstwą czysto duchową, „w której dokonuje się synteza światopoglądowa i dojrzewa postawa duchowa człowieka. (...) Rozumność staje się mądrością w szukaniu prawdy i dobra, myśl pogłębiona metafizycznie otwiera się na poznanie Boga, a wola połączona ze zdolnością wartościowania umacnia się w

---

być czyniona w miłości”. S. Wyszynski, *Dzieła zebrane*, t. II, (Warszawa: Wyd. Im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego Soli Deo 1995), 134.

¹³ Z. Mościcki, *O rozpoznaniu zbawczego planu Bożego jak też o sposobach włączania się w życie supraorganiczne i w procesie realizacji Królestwa Bożego*, [w:] tenże, *Wprowadzenie w życie supraorganiczne*, Łuków 1970, s. 8.

¹⁴ Z. Mościcki, *Wolność duchowa jako nadrzędny warunek rozwoju osobowości*, [w:] Tenże, *Konferencje ciechocińskie*, Ciechocinek 1967, s. 199-200.

¹⁵ Tamże, 201.

¹⁶ Tamże, 203.

¹⁷ S. Kunowski, *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Wyd. Salezjańskie, Warszawa 1993, s. 246-247.

¹⁸ Z. Mościcki, *Pojęcia wstępne dotyczące życia wewnętrznego i duchowości*, [w:] Tenże, *Teoria duchowości. Kurs życia wewnętrznego*, Łuków 1983, s. 2.

¹⁹ Tamże, s. 2-3.

²⁰ Z. Mościcki, *Podstawowe warunki włączenia się w Nowe Życie i stwarzanie supraorganizmu*, [w:] Tenże, *Wprowadzenie w życie supraorganiczne*, Łuków 1970, s. 5.

²¹ M. Rusiecki, *Cele wychowania chrześcijańskiego w aspekcie teorii warstwicowej*, [w:] A. Rynio (red.), *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007, s. 146-147.

miłości Najwyższego Dobra i dążeniu do zjednoczenia z Bogiem”²². Pracujący nad sobą człowiek poszukuje sensu życia na głębokiej płaszczyźnie religijnej wyrażając własną duchowość, której najwyższym wyrazem na gruncie religijnym jest świętość.

W prezentowanej warstwie priorytetowe są wartości duchowe, a wśród nich: wartości logiczne takie jak prawda lub fałsz, wartości etyczne: cnoty i dobre uczynki oraz wartości estetyczne czyli rzeczy piękne. Praca wychowawcza powinna być pracą nad świętością czyli doskonałością moralną (w porządku jednostkowym), nad miłością chrześcijańską wiążącą ludzi dobrej woli we wspólnotę (suma wartości społecznych, osobowych), nad życiem wiecznym i zbawieniem²³.

Tab. Praca wychowawcza i samowychowawcza w aspekcie teorii warstwicowej

WARSTWY	WYRAZ STRUKTURY ROZWOJU	WARTOŚCI	PRACA	CEL
BIOS	temperament	<ul style="list-style-type: none"> zmysłowe: 1.przyjemnościowe: uczucia rozkoszy i zadowolenia 2.witalne: zdrowie, siła 3.użyteczne: ekonomiczne 	<ul style="list-style-type: none"> organizacja usług i produkcji wartości; stwarzanie i umacnianie więzi; zaspokajanie potrzeb, podnoszenie poziomu życia 	Zbawienie duszy
LOGOS	indywidualność	<ul style="list-style-type: none"> subiektywne 	<ul style="list-style-type: none"> wyodrębnienie siebie od innych przez podkreślenie jakiejś cechy specyficznej; wytwarzanie określonego typu psychicznego: intelektualisty, sentymentalisty, woluntarysty, altruisty, intrazycy ekstrawertysty 	
ETHOS	Charakter	<ul style="list-style-type: none"> sprawiedliwość społeczna miłość społeczna wolność 	<ul style="list-style-type: none"> rozwijanie sztuki współżycia z innymi; wnoszenie w życie pokoju i miłości, ufności i radości; szukanie i realizowanie sprawiedliwości, prawdy, pokoju i praworządności; wypracowanie woli w kierunku działania moralnego 	
AGOS	osobowość	<ul style="list-style-type: none"> miłość wolność duchowa odpowiedzialność 	<ul style="list-style-type: none"> rozwijanie nauki, sztuki, kultury etycznej, kultury współżycia w oparciu o sprawiedliwość, pokój, porządek społeczny; 	

²² Z. Mościcki, *Pojęcia wstępne dotyczące życia wewnętrznego i duchowości*, [w:] Tenże, *Teoria duchowości. Kurs życia wewnętrznego*, Łuków 1983, s. 3.

²³ Z. Mościcki, *Podstawowe warunki włączenia się w Nowe Życie i stwarzanie supraorganizmu*, [w:] Tenże, *Wprowadzenie w życie supraorganiczne*, Łuków 1970, s. 5.

LOS	duchowość człowieka	<ul style="list-style-type: none"> • duchowe: 1. logiczne: prawda lub fałsz 2. etyczne: cnoty, dobre uczynki 3. estetyczne: rzeczy piękne 	<ul style="list-style-type: none"> • współdziałanie ze zbawczym procesem Bożym, którego źródłem jest Odwieczne Słowo 	
-----	---------------------	---	---	--

Źródło: opracowanie własne

Jak wyczytać można z treści zamieszczonej w tabeli, człowiek „skazany” jest wręcz na ciągłą transcendencję, na dążenie i pragnienie czegoś, co przekracza jego życie biologiczne, na nieskończoność. Jednak możliwości jego są ograniczone. Stąd wypływa – ja zauważa ks. Z. Mościcki, dramat egzystencji człowieka, a rozwiązania tej antynomii dopatruje się jedynie w wierze²⁴.

Celem tak pojętej pracy wychowawczej i samowychowawczej jest zbawienie, które dokonuje się przez współdziałanie w dziele Słowa Wcielonego, zapoczątkowującym nową ludzkość i nowe życie. Współdziałanie ten zakłada wszechstronne wykorzystanie naturalnych możliwości i zdolności twórczych każdego człowieka czy to w dziedzinie myśli, jeśli chodzi o poznanie dróg zbawienia, czy to w dziedzinie postaw moralnych, jeśli chodzi o współdziałanie i praktykowanie dzieł miłości, czy w dziedzinie woli, gdy chodzi o kształtowanie charakteru i realizację planów życiowych²⁵

3. W kierunku ideału wychowania w ujęciu ks. Z. Mościckiego

Ideał to coś doskonałego, to cel ludzkich dążeń i pragnień. Powiązanie więc ideału z życiem jest możliwe jedynie przez oddziaływanie na samo życie. Między życiem, a celem leży dziedzina działania i wychowania. Jeśli celem życia, jak wspomniano wyżej jest świętość czyli doskonałość moralna, to przygotowaniem do niej jest wychowanie.

W nauczaniu ks. Z. Mościckiego, ideałem wychowania jest wytworzenie postawy, umożliwiającej realizację celów najwyższych. Nakreślony przez ks. Z. Mościckiego nazwany został integracjonizmem²⁶. Jest on syntezą personalizmu, socjalizmu i społeczno-duchowego organicyzmu mającego na celu rozwój osobowości jednostkowej, możliwości współżycia z innymi oraz sztukę organizowania i jednoczenia świata.

Celem wychowania jest doskonalenie postawy człowieka. W miarę wzrostu demograficznego i konieczności coraz doskonalszego organizowania życia społecznego, ujawnia się potrzeba człowieka, zdolnego do stwarzania wyższych form współżycia i przystosowywania się do nich. Tej konieczności integracji społecznej odpowiada postawa zdolna do prawidłowego współżycia w skali ogólnoludzkiej. To współżycie opiera się na 4 funkcjach życiowych każdego organizmu:

1. samego organizowania poprzez odpowiednie kody informacyjne, wiązania się i współdziałania;

2. różne typy sił wiążących np. kowalecyjne, jonowe, wodorowe, donorowe;

3. siły twórcze wzrostu i rozrostu;

4. siły odpornościowe i homeostatyczne, przywracające zakłócony system do równowagi²⁷.

Chodzi o taki ideał wychowawczy, który przygotowuje człowieka do świadomego włączenia się w życie, które stanowi wyższy szczebel ewolucji duchowej człowieka i rzuca światło na dotychczasowe życie²⁸. Realizuje się on poprzez:

1. Otwarcie się na proces jednoczenia świata

²⁴ Z. Mościcki, *Jedność, autentyczność i godność osoby ludzkiej*, [w:] Tenże, *Konferencje ciechocińskie*, Ciechocinek 1967, s. 165-166.

²⁵ Z. Mościcki, *Podstawowe warunki włączenia się w Nowe Życie i stwarzanie supraorganizmu*, [w:] Tenże, *Wprowadzenie w życie supraorganiczne*, Łuków 1970, s. 14.

²⁶ Z. Mościcki, *O kierunku wychowania i samowychowania (nowy ideał wychowawczy)*, [w:] Tenże, *Wprowadzenie w życie supraorganiczne*, Łuków 1970, s. 216.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże, s. 218.

Człowiek jest istotą społeczną. I jako taka, umie współpracować z prawami przyrody, tworzy kulturę, ale niestety słabo zna prawa rozwoju własnego ducha i mało się troszczy o rozwój własnego człowieczeństwa²⁹.

Wychowanie człowieka zasadza się na tym, by przygotować go do współpracy zarówno z prawami przyrody jak i prawami współzycia międzyludzkiego. Dzięki temu będzie on mógł wytwarzać odpowiednie dobra ekonomiczne lub kulturowe, świadczyć usługi specjalne, korzystać z dóbr kulturowych wytwarzanych przez innych i usług świadczonych przez drugich. To są elementarne założenia współzycia, organizacji i wychowania. Ale one stanowią dopiero bazę dla dalszych celów życia społeczno-duchowego jakimi są budowa ładu powszechnego, jedność moralna i duchowa całej ludzkości, realizacja Królestwa Bożego.

2. Otwarcie się na proces wiązania się w miłości

Drugim warunkiem włączania i kierunkiem wychowania integracyjnego jest otwieranie się i włączanie w pole miłości., którego ośrodek stanowi Jezus Chrystus, a poszczególnymi elementami są: dobre uczynki oraz myśli i pragnienia połączone przez odpowiednią motywację z procesem wcielania się Słowa w ludzkość³⁰.

3. Otwarcie się na głębię własnej duszy

Trzecim warunkiem włączenia i kierunkiem wychowania jest otwarcie się na głębię własnej duszy. Człowiek nigdy nie jest w jednym miejscu, jest ciągle w drodze. Najpierw na tej kosmicznej przemieszczając się w kierunku drogi mlecznej. Wykonuje ruchy i spirale razem z ziemią nie czując tego. Nie czuje także pracy pól wznoszących, które doprowadziły go do człowieczeństwa i obecnego stanu świata. Nie czuje najgłębszych tendencji ducha, które go wynoszą. Należy zatem wchodzić w samego siebie i odnajdywać w głębi własnego ducha te siły, które wiodą ku przyszłości, a nie tylko te, które spychają ku przeszłości, bo człowiek zawieszony jest w swej drodze duchowej między dwoma biegunami egzystencji, w którym jednym jest chaos i pustaka, a drugim doskonała harmonia i pełnia życia³¹.

Praca ducha, skierowanego na zbawczy proces wstępowania i kształtowania wewnętrznego jest modlitwą. W tym miejscu praca nad wychowaniem i samowychowaniem osiąga swój szczyt, bo staje się modlitewną pracą ducha nad samorealizacją człowieka w duchu Bożym.

4. Otwarcie się na front walki ze złem zwłaszcza we własnej duszy

Człowiek najpierw musi rozpoznać zło tkwiące w nim samym, uznać własne błędy, pomyłki, nieopanowanie, porywy namiętności, egoizm, urazy, niechęci do drugich, mściwość, złą wolę. Ks. Z. Mościcki wskazuje na 3 źródła zła i sposoby zapobiegania mu:

1. ignorancja, niewiedza lub głupota, a zło, które płynie z niewiedzy należy naprawić uświadamianiem, ostrzeganiem, zapomnieniem przyjacielskim, ojcowski., wychowawczym;

2. nieopanowana skłonność, żądza lub namiętność – przeciwko temu złu należy stosować dyscyplinę życia, ćwiczenia uspokajające, pasję twórczą;

3. złą wola, uparta, egoistyczna, nie znośząca sprzeciwu i niezdolna do podporządkowania się dobru ogólnemu³².

4. Pedagogiczne przesłanie ks. Z. Mościckiego

Koncepcja wychowania i samowychowania, a także koncepcja ideału wychowania nakreślona przez ks. Zygmunta Mościckiego, będąc otwartą na każdego człowieka, zwraca uwagę głównie na świadomość celu jakim jest zbawienie. Bazując na naturze człowieka, wyszczególnia elementy charakterystyczne dla procesu wychowania takie jak: istnienie i sens życia człowieka, przyjęcie odpowiedniej hierarchii wartości, wewnętrzna praca nad sobą w kierunku działania moralnego, integracja duchowa, umacnianie więzi z innymi w oparciu o zainteresowania, potrzeby i dążenia, przeżywanie wartości duchowych, kulturowych i religijnych, praca nad świętością czyli

---

²⁹ Tamże, s. 220.

³⁰ Tamże, s. 225-227.

³¹ Tamże, s. 228.

³² Tamże, s. 231-233.

doskonałością moralną (w porządku jednostkowym), nad miłością chrześcijańską (suma wartości społecznych, osobowych), nad życiem wiecznym i zbawieniem. Widząc potrzebę wspomagania procesu wychowawczego, charakteryzuje główne wymiary wychowania opowiadając się za integralnością.

Pedagogia ks. Z. Mościckiego przedstawiająca człowieka w obliczy zmian o charakterze praktycznym, utylitarystycznym czy empiryczno-technicznym, każe mu, ale w sposób świadomy, włączyć się w życie, które stanowi wyższy szczebel jego ewolucji duchowej i rzuca światło na dotychczasowe życie.

Streszczenie:

Każdy człowiek powiązany jest z właściwym dla siebie kręgiem rodzinnym, kulturowym, narodowym czy wyznaniowym. Żyjąc świadomie, zadaje sobie pytania o cel i sens własnego życia. Z pomocą w poszukiwaniu na nie odpowiedzi spieszy filozofia chrześcijańska, która jest pewnego rodzaju czynnikiem integracji wewnętrznej. Przykłady dociekań mają na celu: umysłową integrację człowieka, pogodzenie go z życiem, ze światem i kulturą na płaszczyźnie szerszej syntezy światopoglądowej, która wnosi ład oparty na dążeniu do poznania prawdy. Przebywając taką drogę, człowiek funkcjonuje w oparciu o pewną hierarchię wartości wyznaczającą proces wychowania i samowychowania. Treści powiązane z powyższymi terminami charakterystyczne są dla nauczania ks. Zygmunta Mościckiego, dla którego ideałem wychowania jest wytworzenie postawy umożliwiającej realizację celów najwyższych.

Słowa kluczowe: wychowanie, samowychowanie, ideał wychowania

Summary:

An Ideal of Upbringing. An reflection basd on a thought of priest Zygmunt Mościcki

Every man is connected with a family, cultural, circle, national and religious circle. Every man who lives consciously asks himself about the purpose and meaning of life. Christian philosophy is that kind of knowledge which helps to find answers to the questions and a kind of factor of inner integration. The main purpose of the researching is: mental integration of a human being, reconciliation with life, the world and the culture on a common ground of wider world view synthesis which contributes an order based on pursuing to recognize the truth. Following the way a man functions based on a certain value hierarchy which determines process of upbringing and selfbreeding. Contents connected with above terms are characteristic for priest Zygmunt Mościcki, for him creating an attitude which enables to persue the highest targets.

Keywords: upbringing, self-education, ideal of upbringing

Bibliografia:

Guz T., *W poszukiwaniu chrześcijańskiej filozofii wychowania*, [w:] A. Rynio (red.), *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością*, Wyd. KUL, Lublin 2007, s. 255-263.

Kunowski S., *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Wyd. Salezjańskie, Warszawa 1993.

Mościcki Z., *Jedność, autentyczność i godność osoby ludzkiej*, [w:] Tenże, *Konferencje ciechocińskie*, Ciechocinek 1967, s. 163-175.

Mościcki Z., *Wolność duchowa jako nadrzędny warunek rozwoju osobowości*, [w:] Tenże, *Konferencje ciechocińskie*, Ciechocinek 1967, s. 199-210.

Mościcki Z., *Filozofia chrześcijańska jako czynnik integracji umysłowej i kulturowej*, [w:] Tenże, *Konferencje ciechocińskie*, Ciechocinek 1967, s. 53-65.

Mościcki Z., *Podstawowe warunki włączenia się w Nowe Życie i stwarzanie supraorganizmu*, [w:] Tenże, *Wprowadzenie w życie supraorganiczne*, Łuków 1970, s. 87-128.

Mościcki Z., *O rozpoznaniu zbawczego planu Bożego jak też o sposobach włączania się w życie supraorganiczne i w procesie realizacji Królestwa Bożego*, [w:] Tenże, *Wprowadzenie w życie supraorganiczne*, Łuków 1970, s. 129-242.

Mościcki Z., *O kierunku wychowania i samowychowania (nowy ideał wychowawczy)*, [w:] Tenże, *Wprowadzenie w życie supraorganiczne*, Łuków 1970, s. 216-242.

Mościcki Z., Pojęcia wstępne dotyczące życia wewnętrznego i duchowości, [w:] Tenże, *Teoria duchowości. Kurs życia wewnętrznego*, Łuków 1983, s. 1-14.

Parzyszek M., *Ksiądz Zygmunt Mościcki harmonia między duchowością a wychowaniem*, [w:] R. Skrzyniarz, G. Bujak, K. Kołtuniewicz (red.), *Biografie nauczycieli i pedagogów. Idee i programy*, Episteme Lublin 2013, s. 117-131.

Ratzinger J., *Europa Benedykta w kryzysie kultur*, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2005.

Rusiecki M., *Cele wychowania chrześcijańskiego w aspekcie teorii warstwicowej*, [w:] A. Rynio (red.), *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością*, Wyd. KUL, Lublin 2007, s. 128-155.

Ryk A., *W poszukiwaniu pedagogicznego arche. Zarys systemów pedagogicznych*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2012.

Wyszyński S., *Dziela zebrane*, t. II 1953-1956, Wyd. Im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego Soli Deo, Warszawa 1995.